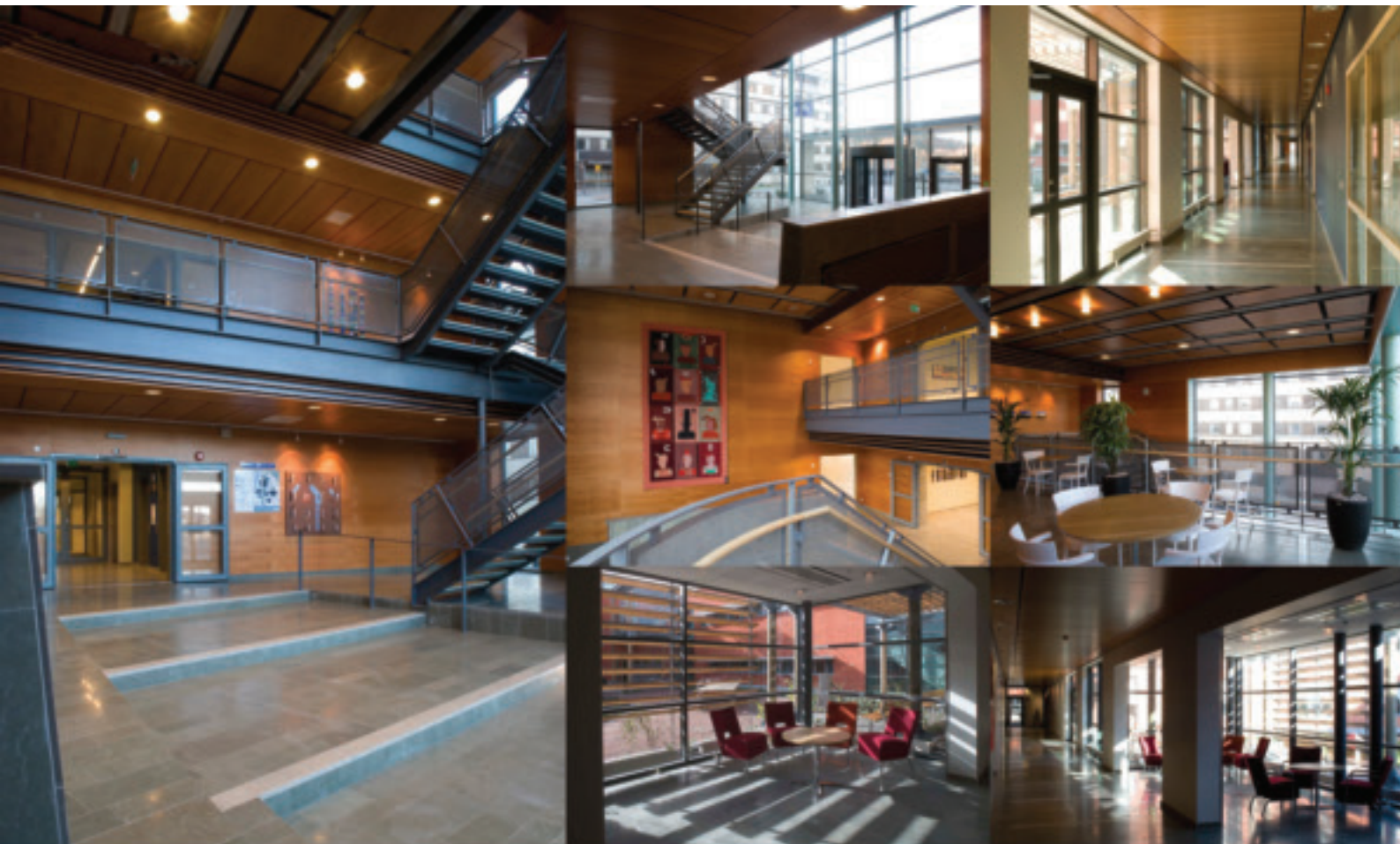

Juryutlåtande

Vårdbyggnadspriset 2007

Årets vinnare:

Sluten psykiatrisk vård

Östra sjukhuset Sahlgreńska Göteborg

Forum
Forum för vårdbyggnadsforskning

vårdbyggnad

Sluten psykiatrisk vård

Östra sjukhuset, Sahlgrenska i Göteborg

Visionen var att åstadkomma en välkomnande och läkande miljö för patienter som vårdas inom psykiatrisk slutenvård – en stor utmaning. Psykiatriska vårdbyggnader har genom tiderna speglat samhällets syn på psykisk sjukdom och dess status i samhällshierarkin. Spänningen mellan somatik – psykiatri har varit genomgående. Förslaget har tagit fasta på de nya principer som ska känneteckna modern psykiatrisk sjukvård: öppenhet, individens integritet och ett icke auktoritärt förhållningssätt.

Kännetecknande för hela byggnaden är de vackra byggnadsmaterialen med natursten och ljust trä. Mitt i vårdavdelningen finns en ljusgård. Möbleringen är i samklang med den övriga arkitekturen och skapar en tydlig enhet av ljus och harmoni. Färgsättning och materialval bidrar till en trygg miljö. Redan vid den första vårddagen förundrade sig även patienterna över den vackra miljön. Motivet för den genomtänkta och påkostade utformningen är att en omsorgsfull stödjande miljö är en extra viktig del av denna typ av vård.

Sluten enhet med trivsel och harmoni

Hälften av patienterna är intagna för tvångsvård och är i realiteten frihetsberövade. Trots detta har, tack vare miljöns utformning, känslan av tvång minimerats. Tveksamheten vad gäller möjligheten att skapa en öppen avdelningsatmosfär inom en sluten psykiatrisk enhet har kommit på skam. Verksamhetens krav på trivsel, harmoni och säkerhet är skickligt hanterad.

Psykiatrins stora nybyggnad har stor komplexitet. Den har gestaltats med en rik och tydlig rumslig ordning. Huvudgreppet är en långsgående huvudaxel med mer offentliga och gemensamma delar samt åtta självständiga vårdenheter med målet att också ha ansvarig personal och behandlingsrum knutna till vårdenheterna.

Små självständiga vårdgrupper

Vårdenheterna är utformade med stor inlevelse i patienternas olika situationer. De små och självständiga vårdgrupperna med 4–5 vårdplatser/enhet är bra för patient-säkerheten och en tilltalande lösning med möjlighet för bästa kontakt mellan vårdare och patient.

De flesta rum är enkelrum. Från det egna rummet kan patienten successivt ta del i det gemensamma vilket ju är en viktig utgångspunkt för hela rehabiliteringen. Köket utgör en central plats, både som mötesplats mellan vårdare med olika professionell bakgrund och vårdtagare, och som källa till aktivitet.

Kontakter mellan patienter främjas

Lokalerna är utformade utan korridorer med öppna gemensamma ytor och små avgränsade enheter som främjar social interaktion. Det finns många platser för patienten att röra sig mellan och som ger möjlighet att själv välja enskildhet eller gemenskap.

Alla professioner samlas nära patienterna och samtal med patienten sker i ett samtalsrum på vårdavdelningen – ett

rum som är utformat med tanke på att främja trygghet och undvika känsla av institution. Samtalet sker i en mer jämlik och professionell miljö.

Trädgården en oas

Trädgården står i direkt förbindelse med avdelningens vardagsrum och bildar en grönskande oas kringgårdad av byggnader. Dit kan patienterna ta sig på egen hand, något som man tror kan minska känslan av stress och ångest.

Miljön samspekar väl med en öppen och icke auktoritär modern psykiatrisk vård i en icke institutionspräglad vårdavdelning. Acceptans, respekt och värdighet är integrerad i den fysiska miljön.

Visionen har genomförts

Det är tydligt hur viktigt det är med en genomtänkt idé och vision från verksamheten för att få bra funktionella och vackra lokaler. Projektet är mycket väl genomarbetat och har i stor utsträckning tagits fram i nära samarbete med personalen vars synpunkter till stora delar tagits tillvara. Det har säkert bidragit till det goda resultatet. I planeringsprocessen har även en referensgrupp med patienter deltagit.

Byggnad och lokaler har en stark arkitektonisk gestaltning. Det ger ett intryck av kvalitetstänkande i alla avseenden, väl i linje med den starka betoning på kvalitet som idag råder inom all sjukvård i Sverige. Lokalernas utformning stödjer verksamhetens mål att åstadkomma en läkande vårdmiljö för sluten-vårdspatienter. Byggnaden ger utmärkt stöd för uppfattningen att arkitekturen i väsentlig grad kan befrämja patienternas tillfrisknande.

Byggnaden har en stram arkitektur med artikulerade fasader i en sval färgskala.

De enskilda rummen har utblickar mot omgivningen.

Konst och design förekommer i rikt mått inom anläggningen.

Vackra sten- och trämaterial.

Små platser främjar kontakter inom avdelningen.

Gustavsbergs vårdcentral

Ambitionen har varit att skapa något mer än en traditionell vårdcentral med en bredare samhällsroll än enbart vård och hjälp mot krämpor och besvär. Man ville skapa ett aktivt hälsocentrum, som dessutom kan bli en social och kulturell träffpunkt och mötesplats för människor i det omkringliggande samhället. Man har däremot inte varit intresserad av att höra till samhällets kommersiella centrum.

Projektet innebär en genomgripande omvandling av en äldre industribyggnad intill hamnen med utsikt över vattnet. Kontorsdelen har omvandlats till en modern vårdcentral. Arkitekturen förmedlar en öppen attityd till vårdcentralen som samlingsplats. Den före detta industrihallen används som mässhall och samlingshall, vilket ger intressanta möjligheter för vårdcentralen. Man har skapat en mötesplats dit man gärna går såväl för kulturella aktiviteter som för problem med sin hälsa.

Enkel och okonstlad planlösning

Entrén till vårdcentralen är välkomnande och tydligt gestaltad som en trevlig mötesplats och ett forum med vägledning till medicinsk kunskapssökning. På entréplanet finns dessutom laborativ verksamhet och rehabilitering.

En framträdande trappa leder till kärnverksamheten på plan två, vårdcentralensplanen. Mottagningsrummen har relativt små mått och är enkelt utformade. De nås via två korridorer. Planlösningen är enkel och okonstlad och utgår från byggnadens tidigare kontorsanvändning. Tack vare enkla material och ekonomiska tekniska lösningar har man kunnat hålla nere byggkostnaderna.

Personalutrymmen med sjöutsikt

Personalen har ett stort vackert rum på översta våningen med en fantastisk sjöutsikt. Det används för pausfika, lunch, konferenser. De generösa sofforna, musikinstrumenten och elden i kaminen ger tydliga signaler på hur man värnar om personalen och vittnar om en medvetenhet om vikten av vackra miljöer för vila och inspiration. Det är viktigt inte minst när det gäller att rekrytera arbetskraft. Vårdcentralens "skärgårdskänsla" har redan utnyttjats i olika platsannonser.

Projektets styrka är onekligen visionen och genomförandet där ett målmedvetet ledarskap engagerat de inblandade kring att skapa en vårdcentral utöver det vanliga med möjlighet till en integrering av kultur och läkekonst som ett led i att stödja hälsa och välbefinnande.

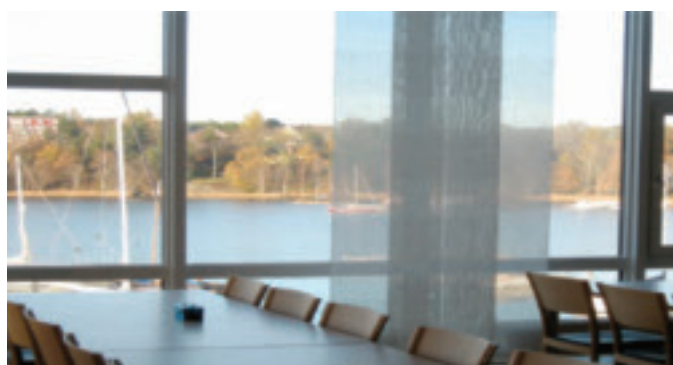
Vårdcentralen inryms i kontorsdelen till en äldre industri.

Väntrummet på plan två.

Personalens paushörna.

Sjöutsikten från personalrummet.

Lasarettet Trelleborg

Vid lasarettets förnyelse har två runda byggnadskroppar uppförts för vårdavdelningar och tillhörande mottagningar. Ambitionen har varit att uppnå nära kontakter mellan patienter och personal och en koncentration av sjukhusets kärnverksamheter med goda kommunikationer.

Genom sin utformning ger sjukhuset, trots den förhållandevis stora utbyggnaden, inte intrycket av en stor institutionsbyggnad. Den är tvärtom väl ansluten till den intilliggande bostadsbebyggelsen. Den nya entréhallen är ljus och välkomnande med vackra byggnadsmaterial och med en skickligt utformad konstnärlig utsmyckning. Sjukhusbibliotekets läge i direkt kontakt med entréhallen är en viktig kvalitet inför framtiden.

Mottagningarna i den nya byggnadens bottenplan har en lösning med hög generalitet och flexibilitet där väntrummens placering i ljusgårdarnas bottenplan möjliggör många olika lösningar för verksamheten.

Ett runt hus med lugn och omtanke

Den runda vårdavdelningen har varit utgångspunkt för den nya byggnadens planform. De svängda korridorerna är uppskattade och uppges bidra till lugn och mindre stress. De små burspråken runt ljusgården inbjuder patienterna till samvaro. Projektet är i sin helhet väl genomarbetat och visar stor omtanke i miljöutformning, detaljlösningar och materialval – snickerier i björk, varm och mjuk färgsättning.

Närhet mellan patienter och personal

Vårdrummen har sina hygienrum placerade mot fasad. Det har den stora fördelen att kontakten mellan patient och personal blir god utan hindrande slussar och förrum. Närheten mellan patient och personal är en viktig kvalitets- och säkerhetsfaktor inom modern specialiserad vård med allvarligt och ofta multisjuka patienter.

Tack vare den runda byggnadsformen, som vidgar sig utåt, har vådrummen kunnat utformas med goda utblickar och god kontakt med det vardagliga livet på gatan i bostadsområdet intill. Hygienrummens placering har därigenom inte blivit till en nackdel.

Engagemang från all personal

Den gemensamma uppfattningen var att personalens engagemang under planeringsprocessen varit stark och att den medfört att man fått personal av alla kategorier att se sjukhuset som en helhet.

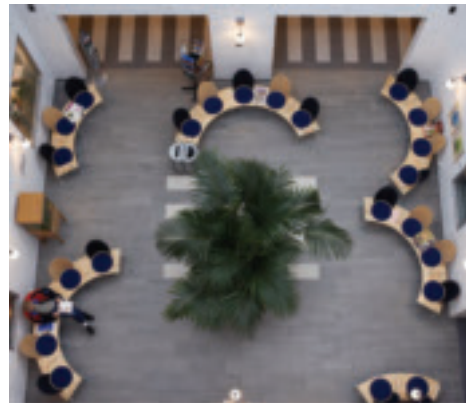
Styrkan i den nya byggnaden ligger i vådrummets placering och utformning med möjligheter till både god kontakt med personalen som ger patienten trygghet och goda utblickar mot det fria som ger stimulans och säkert påverkar vårdtiden positivt.

Husvolymerna är väl anpassade till omgivande stadsbebyggelse.

Patientrummen har hygienrum i fasaden.

Ljusgård sedd uppifrån.

Entréplanet med mottagningar.

Lindesbergs lasarett

Trångboddhet och dålig arbetsmiljö hos den tidigare operationsavdelningen var utgångspunkt för projektet. Lösningen är rationell och flödesmässigt väl genomarbetad med sterilcentralen intill operationsavdelningen. Slussningen av patienter före och efter operation är väl genomtänkt. Patienttransporterna har ordnats med god hänsyn till de enskildas integritet.

De dagsljusbelysta operationssalarna är rymliga, och har modern teknik när det gäller media och ventilation. Avdelningen ger ett professionellt intryck och möjligheterna till överblick och en trygg miljö har tillvaratagits.

Processen har präglats av stor delaktighet från personalen.

Dagsljusbelysta operationssalar.

Fotokonst med landskapsmotiv.

Högländssjukhuset i Eksjö

Projektet är en del av en pågående omfattande om- och tillbyggnad av sjukhuset. Fasaderna har renoverats och fått en stram, vitputsad, funktionalistisk karaktär som är stilig. De utvändiga stuprören är spektakulära.

Utformningen av interiörerna är enkel och bra och håller hög kvalitet med flexibla men konventionella planlösningar. Färgsättningen är ljus och enhetlig. Patientrummen har bra belysning och prydliga detaljer.

Spektakulära fasader i funktionalistisk stil.

Neurointensivavdelning, KS i Solna

Projektet har inneburit en invändig ombyggnad av en enhet för högintensiv vård. Med färg och ljus och genomtänkt konstnärlig utsmyckning har man lyckats skapa en humanistisk och rofylld miljö i denna tekniska omgivning, där livsavgörande vårdinsatser görs. En miljö som värnar både om dem som utövar den krävande vården och om anhöriga som vistas där, ofta fyllda av stor oro.

Utformningen av vårdplatserna är ändamålsenlig trots en mycket begränsad yta. För att var helt tillfredsställande skulle säkert mer yta ha behövts.

Milda färger och teknisk apparatur präglar vårdplatsen.

Tussmötegården i Stureby, Stockholm

Projektet har syftat till att skapa ett modernt äldreboende i lokaler som tidigare använts som sjukhem. Ombyggnaden har skett varsamt och de arkitektoniska kvaliteterna har bevarats och den vackra parkmiljön tagits väl till vara.

Utformningen av boendeavdelningarna är konventionell men ändamålsenlig. Varje våningsplan inhyser två boendeenheter, vilket möjliggör personell samverkan inte minst nattetid.

De boendes rum är rymliga och ger förutsättningar att med egna möbler och minnessaker skapa ett personligt boende. Balkong eller egen uteplats till lägenheterna bidrar till kvaliteten på boendet.

Takbelysning med god anpassning till ursprungliga former.

Sammanfattning

Sjukvård kan ses som en av samhällets yttersta omsorger om sina medborgare. Sjukvårdens byggnader speglar i olika former denna omsorg. Det tidiga nittonhundratalets sinnessjukhus med deras ofta monumentala byggnader utgick från synen att psykiatrisk sjukdom borde avskiljas från samhället i övrigt. Dagens öppna och påkostade byggnader speglar den nya synen med självklar integritet för den enskilda individen och ett icke auktoritärt förhållningssätt.

Det gamla slutna har ersatts av öppna, ljusa och överblickbara avdelningar utan korridorer. Vårdbyggnader formade utifrån en tydlig vision, skapad i nära samarbete med personalen. Även personalens kompetens och synpunkter måste tas tillvara för ett fullödigt resultat. Så har Östra Sjukhusets nya byggnad för psykiatri skapats. Visionen är tydlig och resultatet gott. Respekten och omsorgen om patienterna går igen i den arkitektoniska utformningen samtidigt som personalen arbetar med stolthet och självrespekt i "sina" lokaler. Vision, arkitektur och arbetssätt går hand i hand.

Sjukvård är också läkekonst. Som sådan en del av samhällets kulturyttringar. Detta är likaså en tydlig vision. Vårdcentralen ska inte ligga mellan Systembolaget och Apoteket. Läkekonsten har mer samhörighet med konst, design och musik. Vårdcentralen ska ligga i samhällets kulturella centrum, inte i dess kommersiella. På så sätt skapas också en läkande miljö. Gustavsbergs vårdcentral har sökt denna vision.

Skärgårdsakuten Gustavsberg kan närmast liknas vid ett varumärke för visionen och har också konsekvent ut-

nyttjats som sådant vid t ex rekryteringar. Vacker omgivning, vackra miljöer, hälsa och kunskapsstörst samsas i en mot samhället öppen vårdcentral. Genom ett engagerat ledarskap har man skapat ett aktivt hälsocentrum och en social och kulturell träffpunkt. En äldre industribyggnad har blivit en samhällsorienterad och på många plan innovativ vårdcentral.

Under senare hälften av 1900-talet byggdes många, inte alltid arkitektoniskt fulländade, men alltid dominerande sjukhusbyggnader. Det förnyade sjukhuset i Trelleborg har dock närmast ödmjukt infogats i småstadens stadsbild. Sjukhuset är diskret med ovanliga men ändamålsenliga runda byggnadsformer, som givit vårdavdelningarna lugna behagliga interiörer.

Styrkan i Trelleborgs nybyggnad ligger dock främst i de väl utformade vårdrummens möjligheter till god kontakt med personalen och samtidigt utblickar mot det fria, något som säkert är positivt för vård och tillfrisknande.

Alla årets förslag har, vart och ett på sitt sätt, lyckats skapa moderna, vackra och ändamålsenliga vårdavdelningar och byggnader. Allt ifrån nyskapande inom mycket begränsade ramar till finkänsligt bevarande av ursprunglig god och genuin arkitektur. I många fall har själva planeringsprocessen i sig, konsekvent utnyttjats för att svetsa samman personal och medarbetare och stundtals skapa nya arbetssätt. En nog så väsentlig del av planerings- och byggprocesser, som dessutom medvetet kan utnyttjas för att förbättra sjukvården. Flera av årets förslag har visat prov på just detta.

Stockholm 9 oktober 2007

Helle Wijk

Lars Berggren

Eva Landström

Sven Magnus Sjögren

Åke Wiklund

Juryns ledamöter

Helle Wijk (ordf.)	Med. dr. Sjuksköterska vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset i Göteborg
Lars Berggren	Leg. läkare vid IVA, Universitetssjukhuset i Örebro
Eva Landström	Sjuksköterska, lokalplanerare vid Västerbottens läns landsting
Sven Magnus Sjögren	Arkitekt SAR/MSA, Göteborg
Åke Wiklund	Arkitekt SAR/MSA, Nora

Juryns sekreterare: Jacob Cederström, arkitekt SAR/MSA, Stockholm

Deltagare i tävlingen om Vårdbyggnadspriset 2007

Namn/plats	Verksamheter	Fastighetsägare	Arkitektkontor	Ny- /ombyggnad
Tussmötegården Enskede-Årsta	Äldreboende	Micasa fastigheter Stockholm AB	Sweco/FFNS Stockholm	Ombyggnad till 53 lägenheter
Karolinska Sjukhuset Solna	Neurointensivvård NIVA	Locum	Snidare Stockholm White Stockholm	Ombyggnad ca 600 m ²
Östra sjukhuset Göteborg	Sluten psykiatrisk vård	Västfastigheter	White Göteborg	Nybyggnad 18 800 m ²
Lasarettet Trelleborg	Vårdavdelningar, mottagningar m.m.	Regionfastigheter i Skåne	Tengbom Stockholm	Nyb. 12 600 m ² Omb. 7 600 m ²
Höglandssjukhuset Eksjö	Vårdavdelningar, mottagningar m.m.	Landstingsfastig- heter i Jönköping	ylp arkitekter Göteborg	Om-, till- och på- byggnad 10 000 m ²
Gustavsbergs vård- central, Värmdö	Vårdcentral och mötesplats	Landvik och Dahl	Landström Stockholm Sundberg Stockholm	Ombyggnad 6 500 m ²
Lindesbergs lasarett	Operationsavdelning och sterilcentral	Landstingsservice Örebro län	Sweco/FFNS Örebro	Påbyggnad 1 300 m ²

Kontakt med tävlingsdeltagare. På Forums hemsida www.vardbyggnad.nu finner du kontaktpersoner, adresser och telefonnummer till tävlingsdeltagarna.

Forum för vårdbyggnadsforskning är en ideell förening som syftar till att lyfta fram och utveckla vårdlokalernas betydelse som en del av vården. Föreningen bildades 1993.

Vi vänder oss till vård- och omsorgsföreträdare som vill mötas för att utveckla idéer och diskutera gemensamma problem.

Våra medlemmar är sjukvårdshuvudmän, kommuner, arkitektkontor, övriga företag och enskilda personer.

Våra aktiviteter

- höst- och vårkonferenser
- regionala seminarier
- 5-poängsutbildning i vårdlokalplanering vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap, Göteborg
- adjungerad professur
- vårdbyggnadspriset

Forum för vårdbyggnadsforskning
Box 402
182 14 Danderyd
e-post: info@vardbyggnad.nu
hemsida: www.vardbyggnad.nu